

**БАНДУРОВИЧ Юрій, ФАНДАЛЮК Алла,
КОМАР Ірина, ТОВТ Тамара**

Закарпатський осередок Українського товариства ґрунтознавців та агрохіміків,
м. Берегове, Закарпатська область

СТАН ҐРУНТІВ ПЕРЕДГІРСЬКОЇ ЗОНИ ЗАКАРПАТТЯ ПІД ВПЛИВОМ ЕРОЗІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

За оцінкою Міжнародного довідково-інформаційного центру ґрунтових ресурсів в Нідерландах, 15% всесвітнього земельного фонду схильні до деградації під впливом діяльності людини. З них 55,7 % порушено водною ерозією, 28 – дефляцією, 12,1 – хімічної деградацією і 4,2 % знаходяться під фізичним впливом (в результаті підтоплення, переущільнення, просадки) [1].

Протягом всієї історії людство прагнуло протидіяти стихійним силам природи. При всіх способах землекористування найбільшої шкоди сільському господарству завдає ерозія ґрунтів. Неправильне землекористування посилює дію факторів, які призводять до ерозії. Проте, розвиток ерозійних процесів у Закарпатській області є відносно слабким, незважаючи на велике розорювання. Передусім це пояснюється особливістю ґрунтоутворного процесу. Порівняно щільна будова важких та середніх суглинків, неглибоке залягання щільного глейового горизонту – все це протидіє глибинній ерозії. Цьому також сприяє мала водопроникність закарпатських ґрунтів та кори вивітрювання, які під час дощів набувають великої в'язкості [2].

Передгірська зона утворює своєрідний ландшафтний район, що простягається смугою по межі з Притисянською низовиною та різко відрізняється від неї. Низькі передгір'я представляють собою природно-обмежений ландшафтний район, що характеризується своєрідною структурою взаємозв'язків природних компонентів. Цей район чітко виділяється за своїми природними умовами, що обумовлено низкою, факторів: тектонічною будовою,

інтенсивністю ерозійних процесів, особливістю ґрунтово-рослинних угруповань [4].

У передгірській зоні клімат формують форми рельєфу, які досить різноманітні і тому неоднакові кліматичні умови. Середня температура липня становить плюс 19 °С, а січня 4,4 °С нижче нуля. Період з середньодобовою температурою повітря понад 10 °С у передгірній зоні триває 180 – 185 днів, а з температурою понад 15° – 115 – 130 днів. Сума активних температур тут коливається в межах 2700 – 3000 °С. За умовами зволоження регіон відноситься до зони надмірного зволоження, проте розподіл опадів по території нерівномірний. Найбільша їх кількість (500 – 550 мм) в період з температурою понад 10 °С випадає в південно-східній, а найменша (460 мм) в північно-західній частинах. Річні суми опадів коливаються у межах 650 – 850 мм на північному заході регіону, 800 – 1000 мм і більше на південному сході [3].

Ґрунтовий покрив передгірної зони представлений буроземно-підзолистими, дерново-буроземними і бурими гірсько-лісовими ґрунтами, сформованими на елювії-делювії магматичних порід і карпатського флішу та алювіально-делювіальних відкладах. Буроземно-підзолисті ґрунти об'єднують у собі властивості підзолистих і бурих лісових ґрунтів. Вони залягають на схилах. Гумусовий горизонт їх неглибокий – 15 – 18 см, досить рихлий, але слабопористий. Для цих ґрунтів найбільш характерним є наявність щільного і глибокого ілювіального горизонту. Структура цих ґрунтів розпилена і обумовлена низьким вмістом гумусу та увібраних основ, а також поживними речовинами – азотом, фосфором і калієм. Вони мають високу кислотність та вміст рухомого алюмінію. Ці ґрунти погано вбирають і утримують вологу. Такі ґрунти ми досліджували у с. Сільце Кам'янської сільської територіальної громади Берегівського району Закарпатської області.

Дерново-буроземні опідзолені ґрунти поширені в долинах річок. Ґрунтовий профіль глибокий. Гумусовий горизонт дернового типу, глибиною 23 – 30 см, буровато-сірого кольору. Ці ґрунти мають середньокислу реакцію ґрунтового середовища (рН сольової витяжки 4,5 – 5,0 од.), вищий ступінь насичення

основами (58 – 80 %) та середньовиражену гідролітичну кислотність (3,2 ммоль/100 г ґрунту), краще забезпечені рухомими поживними речовинами, ніж такі ж ґрунти на делювіально-елювіальних відкладах. Досліджувана земельна ділянка знаходиться за межами села Ільниця, на території Іршавської міської ради, Хустського району. Ґрунтовий покрив ділянки, згідно проведеного обстеження, представлений дерново-буроземними неоглеєними незмитими легкосуглинковими ґрунтами, що відносяться до 182г агровиробничої групи.

Бурі гірсько-лісові ґрунти менш поширені в передгірній зоні Закарпатської області, ніж буроземно-підзолисті. Вони залягають на крутих схилах різноманітних експозицій, сформовані на елювії-делювії магматичних порід і карпатського флішу. За потужності ґрунтового профілю і ступеню його розвитку бурі гірсько-лісові ґрунти підрозділяються на потужні, з потужністю профілю більше 80 см і середньопотужні, з потужністю профілю від 50 до 80 см. Для бурих гірсько-лісових ґрунтів характерна деяка щебенюватість, яка відмічається з глибини 40 – 60 см. Ці ґрунти часто піддаються ерозійним процесам. Породний склад лісів майже не впливає на характер буроземів.

Бурі гірсько-лісові ґрунти відзначаються високим вмістом гумусу. У природному стані, тобто під корінними лісами, вміст його сягає 10 – 15 %, під вторинними луками кількість гумусу зменшується до 5 – 7 %, а на орних землях падає до 3 – 5 %. Гумусований весь ґрунтовий профіль. На глибині 90 – 100 см його вміст може досягати 0,5 – 1,0 %. Гірські породи, на яких формуються бурі гірсько-лісові ґрунти, дуже, бідні на сполуки кальцію. Це зумовлює їх низьке насичення катіонами двовалентних металів і високу кислотність.

Еродовані ґрунти у передгірній зоні Закарпаття займають від 50 до 75% земель сільськогосподарського призначення. Розвиток водної ерозії тісно пов'язаний з рельєфом місцевості. Руйнування ґрунтів починається на схилах крутизною 1 – 2 градуси. Інтенсивність ерозійних процесів різко зростає з приближенням до хребтів гір. Це пов'язано не тільки з зростанням схилів поверхні, але й з збільшенням кількості опадів над схилами. Нерідко ерозійні процеси поєднуються з зсувними. Інтенсивний розвиток цих двох процесів

спостерігається у придолинних частинах річок. Тут на схилах у 15-20⁰ розташовуються висячі яри глибиною до 6 – 7 м. Їх обривисті голі стінки ускладнені зсувними формами. Розвиток зсувних процесів обумовлений близьким заляганням ґрунтових вод, а також – глинистими масами, що легко розмиваються та пливуть.

Значного поширення у Закарпатському передгір'ї набула найбільш небезпечна водна ерозія ґрунтів. В умовах пологого схилу найбільше проявляється поверхнева або площинна ерозія, яка розглядається як перша стадія водної ерозії ґрунтів. При недостатній або відсутній боротьбі з струмковою ерозією виникає лінійна, або яружна, яка є найбільш руйнівною для ґрунту. В результаті густа сітка ярів розділює поля на невеликі ділянки, утруднює обробіток ріллі, знижує продуктивність техніки, яка використовується, робить неможливою правильну організацію сільськогосподарської території.

УДК: 633.1(323):631.8

БАРІНОВ Артур, студент 2 курсу другого (магістерського) рівня освіти спеціальності 201 «Агрономія»

Науковий керівник: **ГРАЧ Іван Васильович**, кандидат с-г. наук, асистент кафедри землеробства, ґрунтознавства та захисту рослин
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»
м. Кам'янець-Подільський

ВПЛИВ РІВНЯ МІНЕРАЛЬНОГО УДОБРЕННЯ НА УРОЖАЙ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ

Висока урожайність якісного зерна пшениці озимої залежить від ряду факторів, що діють продовж її вегетації, вони мають як позитивний так і негативний вплив на культуру. В теперішній час нові, високопродуктивні сорти озимої пшениці демонструють більш ефективне використання їх генетичного